

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

POMPEJİ. *Zeugnisse griechischer Malerei*. Aufnahmen von Walter Dräyer. Auswahl und Einführung von Karl Schefold (= Pompeyi. *Yunan Ressamlığına dair vesikalar*. Fotoğraflar: W. Dräyer. Resimleri seçen ve metni yazan: K. Schefold). München, R. Piper u. Co. Verlag, 1956, 12°, 50 s. metin, 19 levha.

Büyük Yunan heykeltraşlarının vücutte getirdikleri eserler hakkında Romalılar zamanında yapılmış olan ve kalite bakımından değişen kopyalar aşağı yukarı bir fikir vermektedirler. Çünkü bu kopyaların, orijinallerden kalıplar alınmak ve muayyen bir ölçü sistemi tatbik edilmek sayesinde, bir dereceye kadar objektif oldukları söylenebilir. Heykeltraşlardan aşağı olmıyan ve Yunan sanatının gelişmesinde onlar kadar büyük bir rol oynamış bulunan Yunan ressamlarının tabloları ise istisnasız kaybolmuştur. Bunlar hakkında bir fikir edinmek için Yunan vazolarının yanında önemli bir kaynak daha vardır ki o da Vezüvün M. s. 79 senesindeki indifai neticesinde küllere gömülmüş olan Pompeyi ve Herkulaneum gibi şehirlerin evlerinde bulunmuş olan duvar resimleridir. Bunlar bize Milâddan önce ve sonra 1. asırda, Roma da dahil olmak üzere, İtalya şehir ve kasabalarındaki evlerin iç mekân tezyinatı hakkında canlı bir fikir vermektedir. Bu resimler arasında gerek Yunanistan ve Anadolu, gerek İtalya'da mâbedlerde, resmî binalarda, yahut o devirlerde vücutte getirilmeğe başlanılan hususî koleksiyonlar ve müzelerde saklanan Yunan tablolarının kopyaları bulunması ihtimali kuvvetli olduğuna göre, Pompeyi ve Herkulaneum duvar resimleri birinci derecede bir önem taşır gibi görünmektedirler. Hakikatte ise bu kopyalardan orijinaler hakkında bir fikir edinme meselesi, çok cazip olmakla ve şimdiye kadar bir çok müdekkiki bir hayli meşgul etmiş bulunmakla beraber, lâyıkıyla halledilememiş, kendisinden beklenen neticeleri vermemiştir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Bir kere Pompeyi-Roma duvar resimlerindeki kopya bizatihi bir sanat eseri olarak başlı başına yer almamakta, ikinci Pompeyi üslûbu ile başlayan arşitektonik resimlerin ve çerçevenin bir parçası olarak, yani mimarî çerçeve içinde Yunan orijinali, esas durduğu yer ve eb'adı nazarı itibare alınmaksızın, büyütülmekte yahut küçültülmekte, hattâ şekli dahi değiştirilerek meselâ dikdörtgen bir resim kareye tahvil edilmektedir. Ekserisi büyük bir sanat kabiliyetine sahip olmıyan binlerce duvar dekoratörünün orijinaleri doğrudan doğruya kopya ettikleri de varit değildir. Fresko tekniğinde yapılmış olan, yani alçı duvar sathı daha ıslak iken boyanın süratle vurulmasını icap ettiren bu dekorasyon tarzı böyle bir ihtimali uzaklaştırmakta, dekoratörlerin doğrudan doğruya orijinal ile temasa gelmelerini mümkün kılmamaktadır. Binaenaleyh, bu dekoratörler mensup oldukları atölyelerde bulunan, üslûp ve sanat değerleri çok değişik olan ve zaman zaman teksir edilerek dağıtılan ikinci el kopyaları ile çalışmak mecburiyetinde idiler. Bundan başka bu ressam ve dekoratörlerin muayyen bir orijinalle bağlı kalmadıkları, arşitektonik dekorasyon icabı orijinalde birtakım değişiklikler yaptıkları, hattâ birçok orijinal tablolardan aldıkları motifleri birleştir-

mek suretiyle eklektik resimler vücade getirdikleri gözönünde bulundurulacak olursa Pompeyi ve Herkulaneum duvar resimlerinin tahlili ile orijinale ulaşmanın ne kadar güç, hattâ birçok hallerde imkânsız olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Pompeyi ve civarı duvar dekorasyonu ile öteden beri uğraşmış ve *Belleten*'de (cilt XVI, 1952, s. 419 v. dd.) tahlil ettiğimiz "*Pompejanische Malerei. Sinn und Ideengeschichte*" adlı değerli bir eser yazarak bu dekorasyonun gerisinde gizli olan mâna ve mahiyeti ortaya koymağa çalışmış olan Basel Üniversitesi arkeoloji profesörü Karl Schefold bu son küçük, fakat özlü eserinde, Pompeyi duvar resimleri arasından büyük bir isabetle seçilmiş 19 renkli levhaya dayanarak bu resimlerden Yunan orijinaleri hakkında bir fikir edinmemizi mümkün kılmaktadır. Müellif bu resimlerin büyük bir kısmının erken hellenistik devir ressamlarından Apelles ve Protogenes'in meşhur tablolarının kopyaları olduğu kanaatindedir. Çünkü bu ressamlar, bilhassa Petronius'un satirik romanında ifadesini bulan antik tradisyona göre, resim sanatının zirvesine ulaşmış üstadlardı. Ne kendilerinden önce, ne de sonra gelen ressamlar bunların mertebesine ulaşabilmişler ve geniş kütelerin sanat temayüllerine cevap verebilmişlerdir. Acaba bu iki ressamın bu kadar şöhret kazanmalarının sebebi ne idi? Bu sebepleri bulmak, yani bu sanatkarların resim sahasında ortaya koydukları yenilikleri lâynkile tebarüz ettirmek için Schefold M. ö. 4. asır klâsik tablolarının kopyaları olan Pompeyi resimlerini (levha 4, 5, 6, 14, 28) tahlil etmekte, bunları bürünmüş oldukları Roma kisvesinden sıyrarak esas şekilleri ile kavramağa çalışmaktadır. Müellife göre bu tablolar aksiyon ve hareket bakımından fakir, fakat vekar bakımından zengindirler. Apelles ve Protogenes'in temsil ettikleri erken hellenistik sanat cereyanına giren tablolarda ise (levha 1-3, 7-13, 15-17, 19) plâstik-lineer unsur ressamı unsura, zamansızlık ânilige ve muayyen şartlar altında vücade gelen kahraman tipleri individüel tiplere yerlerini bırakmaktadırlar. Bu tablolar-daki figürlerde, herhalde Theophrast'ın karakterleri, Yeni Komedyaya ve o devirde çok gelişen portre sanatının tesiri altında, deruni hisler ve ruh hareketleri belirlemektedir. Bu yeni cereyanda her şey başka bir gözle görülmekte, bu sayede Yunan resim sanatı klâsik tradisyonun çerçevelerini kırarak kendisine yeni yollar aramaktadır. Schefold her levhanın gayet dakik ve zannımıza göre isabetli bir tasvir ve tahlili sayesinde bu yenilikleri Romalı kopistlerin tâdil ve tahriflerine rağmen, ortaya koymak istemekte ve umumiyetle buna muvaffak olmaktadır. Antik resim sanatının bir faslını, nefis bir surette ve orijinalere tam sadık kalınarak basılmış resimlere dayanarak, aydınlatığından dolayı müellife teşekkür etmeği borç biliriz.

PROF. DR. ARIF MÜFİD MANSEL

AŞKIDIL AKARCA-TURHAN AKARCA, *Milâs, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*. İstanbul, 1954, İstanbul Matbaası, 8°, 176 s., metin içinde 18 plân ve kroki, iki harita ile metin haricinde 61 levha halinde 134 resim vardır. Fiyatı 750 kuruş.

Güney-batı Anadolu'da Muğla'nın en mühim kazası olan "Milâs" hakkında 1954 de yayınlanan bu kitabı muhtelif yönlerden tanıtan yazılar görüldüğü halde ¹,

¹ Kitap hakkında şimdiye kadar yazılanlar arasında, eseri Dr. A. Kansu'nun zirai yönden (*Ziraat Dergisi* No:123 1954 s. 58), E. Tümertekin'in coğrafi yönden

eserin esas değerini teşkil eden arkeolojik muhtevası üzerinde bu güne kadar durulmadı. Bir müddet evvel Milâs civarına yaptığımız seyahat sırasında, yerinde kullanmak fırsatını bulduğumuz kitabı bu bakımdan tanıtmaya çalışacağız. Esas itibariyle Milâs kazası hakkında toplu bilgi vermek maksadiyle yazılmış olan eser, 1-“Coğrafya”, 2-“Tarih ve Arkeoloji”, olarak iki bölümdür. “Tarih ve Arkeoloji” bölümünün, Milâs hakkındaki ilmi yazılar ve metotlu çalışmalarını bildiğimiz² Dr. Aşkıdil Akarca tarafından yazılmış olduğunda şüphe yoktur. Bir vesile ile Prof. L. Robert’in belirttiği gibi Dr. A. Akarca arkeolojiyi, “sadece kuru malzeme toplamak şeklinde değil, üzerinde çalışılan mıntıkayı, insanları ve tabiiyle bütün olarak tanımak” şeklinde tatbik ettiği cihetle³, kitap ne kuru bir ilim kitabı, ne de ikinci elden bilgi veren sathi bir rehber halinde bırakılmıyarak nispeten az tanınan Karia’nın bu parçası için pek çok orijinal malzemeyi havi, kolay okunur bir kaynak halinde hazırlanmıştır. Bu bölümün başında, Milâs’ın uzun müddet merkezini teşkil ettiği Karia’nın 19 uncu asır sonuna kadar tarihi hülâsa edilmiştir. Bundan sonra, başta Milâs olmak üzere kaza hududu içindeki harabeler teker teker ele alınmıştır.

Milâs geniş bir kazadır, bu arazide on üç kadar antik şehrin adı bilinir. Bunların tarihleri, hususiyetleri, sikkeleri ve ilahları hakkında genel bilgiler verilmiştir, sonra harabede bugün görülebilecek durumda olan kalıntılar ayrı ayrı başlıklar altında kolay bulunabilecek bir tertip ile anlatılmıştır. Antik çağda da bölgenin en büyük şehri Milâs olduğundan kitabın büyük kısmı Milâs’a ayrılmıştır. Milâs’tan sonra ikinci derecedeki şehirler, sahilde Iasos, Bargylia, Keramos ve antik çağda bir sahil şehri olan Latmos Herakleasıdır. Dahilde ise tarihte isimlerine daha az rastlanan küçük şehirler vardır. Bölgenin bir hususiyeti de kalelerinin bolluğudur. Dağlık bölge sakini olan Karia’lılar müstahkem dağ şehirlerinde otururlardı. Bu kaleler arasında Kildara’nın kalesi olan “Karapınar kalesi” ile Bargylia yakınındaki “Bozkale” yeni bir keşiftir. Bölgedeki büyük şehirlerden Iasos ve Heraklea’nın neşriyatta mevcut plânları kitaba konmuş, buna mukabil Milâs ve Bargylia’nın plânları ilk defa burada tesbit edilmiştir. Antik Milâs bugünkü şehrin altında olduğundan eski yapılarının yerlerini tesbit kolay değildir. Halikarnas Mauseleumu ve Nereid âbidesine benzeyen şekli ile Augustus devrine ait dikkati çeken bir mezar âbidesi olan “Gümüşkesen”, Zeus mâbedi yine Augustus devrine ait iyi muhafaza edilmiş bir kemer olan “Baltalı Kapı”, tiyatro gibi kalıntılar şehir plânında gösterilmiştir. Bunlar arasında Korint nizamındaki en eski mâbetlerden biri olan Hisarbaşı Zeus mâbedi şehirde mühim bir mevki işgal eder. Stylobat üzerine mevzu bir sütunun ve temenos duvarları ayakta durmaktadır. Milâs’ın ilerki imar hareketleri sırasında etrafının açılması ve hafrine imkân hazırlanması tavsiyeye şayandır.

(*Türk Coğrafya Dergisi* No: 13-14 1955 s. 183) ele alan yazıları ile bilhassa Semavi Eyice’nin maalesef pek kolay bulunamayacak bir yerde yayınladığı etraflı tanıtmaya yazısının (*Muğla Gazetesi* N. 684-686 Ağustos 1954) hususiyle zikredilmeleri gerekir. Ayrıca bu yazının İngilizce hülâsası için bk : *Gnomon*, 1956, 8, S. 626 - 620.

² Dr. A. Akarca’nın Milâs’a dair iki yazısı henüz basılmamış olan “*Mylasa Sikkeleri*” isimli doktora tezi ile “Milâs’ta Helenistik Bir Mezar” adlı (*Bulleten*, XVI, 63, 1952, s. 367-405) gayet etraflı Türkçe ve İngilizce makalesidir.

³ Louis Robert, *La Carie* II, Paris, 1954, s. 7.

Antik âbideleri bakımından böyle zengin olan Milâs, halen hemen hepsi ayakta olan pek çok mühim Türk mimari eserine de sahiptir. Bu eserler batı ile teması fazla olan bu muntıkada batının Türk sanatı üzerine yaptığı tesiri gösteren mahallî hususiyetleri havidir. Miletteki Türk eserlerini inceleyen Alman bilginleri Milâs'ın Türk âbidelerini Milettekilerin mütemmimi olarak mütalâa etmişlerdir (*Milet.*, III/4). Zira Milâs ve Beçin Menteşe Beyliğinin merkezi, Balat (*Milet*) ise bu Beyliğin batı ile irtibatını sağlayan liman şehri idi. Böyle bir hususiyet gösteren eserlerden halen ayakta olanlarının hepsinin plânı verilmiştir. Batı Anadolu'daki en mühim Selçuk camilerinden biri olan ve Wulzinger tarafından neşredilen Firuz Bey caminin plânı ⁴ bir yana bırakılırsa Milâs'taki bütün dinî yapıların plânları ilk defa burada neşredilmektedir. Bunlar arasında Wittek'in Batı Anadolu'nun en eski camii olduğunu tasrih ettiği ⁵ Hacı İlyas camii ayrıca önem taşır. Menteşe oğlu Orhan Bey zamanında yapılmış olan bu küçük caminin üç kubbe ile örtülü olan son cemaat mahalli, Türk mimarisinde rastlanan üç kubbe ile örtülü son cemaat mahallerinin ilk nümunesini teşkil eder ⁶.

Milâs'taki Türk evlerinden bahsedilirken şimdye kadar umumiyetle görüldüğü üzere sadece büyük konakların plânları verilmekle yetinilmemiş, bütün evler tiplere ayrılarak her tipe ait plân verilmiştir. Bunlar geçen asrın "Osmanlı evleri" denilebilecek evlerin, Milâs'ta görülen nümuneleridir. Bu suretle son zamanlarda hayli ilerlemiş olan Türk evleri üzerindeki çalışmalara "Milâs evleri" de ithal edilmiş olmaktadır. Bu evlerin bacaları bilhassa dikkati çeker. Evlerden fazla itina ile yapılmış oldukları hissini veren bacalar dekoratif şekiller gösterirler.

Milâs'ın Türk eserleri arasında 18 ve 19 uncu asırlarda Milâs idaresini elinde bulundurmuş bir "Ağa"nın hem idare makamı hem de ikametgâhı olan "Eski Konak"ın hususi bir yeri olmalıdır. Konağın harabesi müstahkem duvarlarla çevrili geniş bir bahçe içindedir. Sivil Türk mimarisinde başka örneklerine rastlanması kolay olmayan bu eserin de plânlarının kitaba konulması beklenirdi.

Milâs civarında rastlanan kubbeli sarnıçlar akarsuyu az olan bölgenin bir hususiyetini teşkil eder. Çeşmelerin yerini tutan bu sarnıçlar daire plânlı olup içlerine kârgir merdiven ile inilmektedir. Bir kısmı çeşmeler gibi hayratı yaptırmanın kitabesini ihtiva ederler.

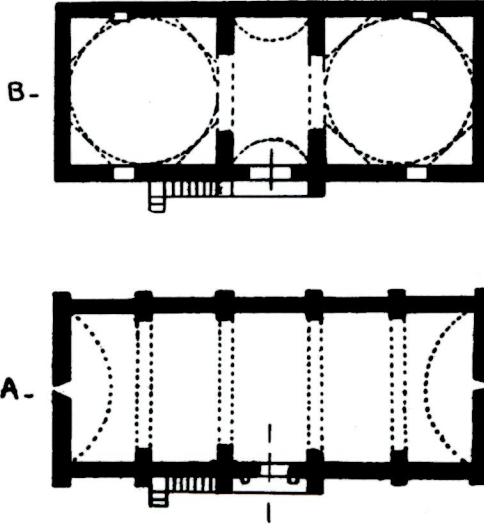
Milâs'tan sonra Alanya, Konya, Sivas gibi ayakta duran bir çok mühim âbideler ve kalesiyle karakteristik bir ortaçağ Türk şehri olan Beçin anlatılıyor. Buradaki âbidelerin en mühimi 1375 de inşa edilmiş olan Ahmet Gazi Medresesidir. Bu esere üç sahife ayrılmış ve plânı verilmiştir. Fakat iki katlı olan medresenin bu hususiyeti vazıhan belirtilmemiştir. Üst kata doğu ve batı yanlardaki iki merdiven ile çıkılıyor. Odaların üstünün, bugün olduğu gibi "ayazlık halinde" toprak dam ile örtülü olmayıp doğrudan doğruya bir kat ihtiva ettiğini kabul etmek gerekir. Türbenin

⁴ K. Wulzinger Die Piruz Moschee zu Milas, *Festschrift der Terchnischen Hochschule*, Karlsruhe, 1925 ve *Das Islamische Milet*, Berlin, 1935, s. 60. Wulzinger'in plânındaki bazı küçük hatalar *Milâs'taki plânda* tashih edilmiştir.

⁵ P. Wittek, *Menteşe Beyliği*, Ankara, 1944, s. 118.

⁶ Ernest Diez-Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1955, s. 302.

ve kapı üstündeki kısmın, kesme taş kaplı olan duvarlarının köşelere isabet eden taşları gayri muntazam vaziyette olup, bu da halen yıkılmış olan üst katın mevcudiyetine işaret eder. Bu bakımdan medrese Bursa'daki 1421 tarihli Yeşil Medrese ile mukayese edilebilir, onunla hemen hemen aynı plâna sahiptir. Yeşil Medresede de iki yanda, şimdi yıkılmış veya tamamlanmadan kalmış olan üst kata isal eden mer-

Beçin'deki Kızılhanın krokisi
A - zemin kat B - üst kat

diverlerin bakiyeleri hâlâ görülmektedir⁷. Bundan başka Ahmet Gazi Medresesinde türbenin kuzey duvarındaki kapının sonradan açıldığı veya pencere iken kapı haline getirildiği anlaşılıyor. Zira türbe gibi hürmet ve itina gösterilmesi gereken bir yer böyle bir kapı ile geçit halinde inşa edilmiş olmamalıdır. Bu husus plânda gösterilmemiştir.

Türk mimarisinin bu mıntıkadaki hususiyetini göstermesi bakımından Beçin'de üzerinde durulması gereken diğer mühim bina halen yıkılmak üzere bulunan "Kızıl Han"dır. Kitapta yalnız bir fotoğrafı verilmiş olan bu han, buraya ilâve ettiğimiz krokide görüldüğü üzere, iki katlıdır. Kapısı Ahmet Gazi Medresesinin

⁷ Yeşil Medresenin neşredilen plânında (Hans Wilde, *Brussa*, Berlin, 1909. S. 85, Şek. 98; Krşl: Diez-Aslanapa, *Türk Sanatı*, s. 126, şek. 228) bu merdivenler gösterilmemiş olmakla beraber, bakiyeleri halen görülebildiği gibi, Y. M. Sedat Çetintaş da *Türk Mimari Anıtları* serisinin (Cilt I, 1946, cilt II 1952) henüz yayınlanmadığı III üncü cildine koyacağı Yeşil Medrese plânında bu hususu tebarüz ettirmiştir.

kapısı gibi Gotik tesiri gösteren bir kemeri havidir. Bina kaburgalarla takviyeli beşik tonoz örtülü dıştan kontrforlar ihtiva eden dik dörtgen bir alt kat ile cepheden ve dışardan merdivenle çıkılan bir üst kattan ibarettir. Bu hanın alt katı ile aynı plânda ve aynı ebatta diğer bir han da, Bafa gölü kıyısında Milâs-Balat yolu üzerindeki "Eski Han"dır (W. v. Marées, *Milet* III/1). Kitapta zikredilmemiş olan Eski Hanın üst katı ise ya zamanında inşa edilmemiş veya harap olduğu için kaldırılmış olmalıdır.

Bundan sonra sırasıyla kaza dahilindeki diğer harabelere geçilerek Sinuri mabedi, Labranda anlatılmaktadır. Hydai anlatılırken burada bulunan prehistorik testi de takdim edilerek bölgenin ilk prehistorik buluntusu tanıtılmış olmaktadır. Havalide en eski iskân izi olarak Milâs yakınındaki Gencik tepede tesbit edilen Miken keramiği, bölgenin ikinci binde batı ile olan ilgisini gösteriyor (s. 76-77) Bu testicik ise üçüncü binde havalinin eski Anadolu iskân yerlerinden biri olduğunu gösteren maddi belgedir.

Olymos (Kafaca), Khalketor (Karakuyu) gibi az ehemmiyetteki küçük şehirler hakkında bulunabilen bilgi bir sahifede toplanmıştır. Milâs-Selimiye yolu üzerindeki Evromos'da sütunları ayakta duran Roma çağına ait güzel mâbet ile halen görülebilen diğer âbideler anlatılmıştır. Agora'nın batısındaki "Harçlı büyük bir bina yıkıntısı" olarak kaydedilen binanın ise bir Roma hamamı olması gerekir.

Milet hafirleri tarafından tetkik edilen Latmos Herakleası hakkındaki gerekli bilgi, büyük iki ciltten çıkarılarak bir kaç sahifede hülâsa edilmiştir (Wiegand, *Milet* III/1'; Krischen, *Milet* III/2).

Milâs hududu içindeki harabelerin en büyüklerinden birisi olan Iasos plânu ile beraber kitapta 12 sahife işgal ediyor. Plânda mühim âbideler gösterilmiştir. Milet'te olduğu gibi, Iasos'ta da tiyatro bir yana bırakılırsa şehirdeki toprak üstü büyük yapıların çoğunluğu Roma çağı ile ortaçağa aittir. Bu eserler arasında yarımada'nın şimal doğusunda sahile yakın tuğla ile inşa edilmiş geç Roma çağına ait hamam olması gereken bina ile berzahtaki ortaçağ kalesinin kitapta zikri ve plâna işareti gerekir. Berzahtaki kale, yarımada'nın zirvesindeki ortaçağ kalesi ile aynı teknikte yapılmış olup onunla muasır gibi görünmektedir.

İlk çağda derin bir körfezin ağzındaki yarımada üzerinde kurulmuş olan Bargylyia, körfezin dolarak bugünkü Varvil ovasının teşekkülü neticesi sönmüştür. Harabedeki binaların birbirine göre olan durumu bir kroki ile tesbit edilmiştir. Burada tetkikat yapan İtalyanların izah edemediği⁸ 7.00 m. yüksekliğindeki büyük duvarın, doğuda devam ettiği görülen şehir surununun bir parçası olduğu belirtilmiş iki tepe arasındaki su kemerleri de ilk defa burada işaret edilmiştir. Bargylyia civarındaki Kindia ve şimdiye kadar tetkik edilmemiş bir kale olan Bozkale tarif edilerek iki fotoğrafı neşredilmiştir. Kalenin fotoğrafta görülen bindirme tekniğindeki kapısı (Lev. 53) calibi dikkattir.

Nihayet Kildara (Kuzyaka) Hydisos (Karacahisar) ve güneyde Kerme körfezi kıyısındaki Keramos anlatıldıktan sonra kitap son bulmaktadır.

⁸ G. Guidi, Viaggio di Esplorazione in Caria, *Annuario della Regia Scuola Archeologica di Atene* IV-V, 1921-1922, s. 345.

Kitabın baskısına büyük itina gösterildiği ilk bakışta göze çarpıyor. Buna rağmen bir kaç tertip hatası vardır. Önemlice olanından biri 78 ve 80 inci sahifelerin yer değiştirmesiyle bu kısmın karışması, diğeri 121 inci sahifedeki Yelli cami plânının ters istikamette basılmasıdır. Sondaki 61 levhada toplanmış olan fotoğraflar umumiyetle iyidir, fakat bazılarının biraz daha itina veya masraf ile daha iyi olabileceklerini sanırız.

Bu kitap ile Milâs kazası içindeki eski eserler gayet iyi şekilde anlatılmış, havallide gezecek olanların arayacakları her türlü bilgi bir araya getirilmiştir. Yani eser ciddi muhtevasına rağmen aynı zamanda Milâs'ın mükemmel bir turist rehberidir. Ancak tecrübemize istinaden ifade edelim ki Milâs civarında seyahat edenlerin Milâs'ın mazhar olduğu bu alâkanın Karia'nın diğer kısımlarına da teşmilini gayri ihtiyari bekliyor. Bu itibarla Dr. A. Akarca'dan ileride bütün Karia'yı içine alacak şekilde ilâvelerle eserin Tarih ve Arkeoloji bölümünün yeni baskılarını bekleriz. Bu eser ile Türk arkeolojisi örnek bir mahallî monografya kazanmış olmaktadır. Halen durmuş gibi görünen mahallî monografyaların yazılması yeniden başladığında, bu türlü çalışmalara yol gösterecek bir esere sahip bulunuyoruz. Kıymetli müellifleri tebrik ederken diğer şehirlerimizin de bu örneğe uygun eserler kazanmasını temenni ederiz.

NEZİH FIRATLI

L. A. MAYER, *Bibliography of Moslem Numismatics*, The Royal Asiatic Society, Oriental Translation Fund, vol. XXXV., genişletilmiş ikinci baskısı, Londra 1954, IX+283 sahife.

Bu kitapta İslâm nümizmatik'ine ait ikibinden ziyade eser ve makalenin zikredilmiş olması, bu sahada şimdiye kadar yapılmış olan neşriyatın genişliğini ve bunları sistemli bir şekilde tanıtacak bir bibliyografyanın lüzumunu ispat eder. Mısır İslâm meskûkâtı üzerinde ihtisasile tanınmış olan L. A. Mayer'in eserinin bu ikinci baskısı, Hindistan hariç, İslâm memleketlerinin meskûkâtı üzerinde yazılmış kitap ve makaleleri 1950 yılına kadar ihtiva etmektedir. Aynı mevzua temas eden eski eserlerin ve seyahatnâmelerin de alınmış olması, İslâm meskûkâtı tarihi bakımından çok faydalı olmuştur.

Bu bibliyografya eseri, müellif adlarının alfabetik sırasına göre tertiplenmiştir. Her eser veya makale hangi İslâm hanedanına veya hanedanlarına ait meskûkâtı ele alıyorsa bu hanedanlar altta işaret olunmuştur. Kitabın sonuna konmuş olan bir indekste bu hanedanlar gösterildiğinden, muayyen bir mevzua ait neşriyatı kolayca bulmak mümkündür.

Türk İslâm hanedanlarına ait neşriyat, Rusya'dakiler dahil, oldukça zengin bir şekilde verilmiştir. Bununla beraber her bibliyografik eserin kaçınılmaz kaderi, herşeyi içine alamamaktır. Türk paralarına ait bazı dikkate değer notlar iktisadi tarihe ait yazılarda bulunmaktadır. Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası (Müdür M. F. Köprülü, sayı I-II, 1931-1939), Z. V. Togan'ın muhtelif neşriyatı, R. Anhegger'in Osmanlı madenciliği hakkında eseri (*Beiträge zur Geschichte des Bergbaus im Osmanischen Reich*, I, İstanbul 1943, II, Zürich, New York 1944) meskûkâtı ilgilendiren dikkate değer bilgiler ihtiva eder.